

Jamaica

Ruth en basque de Ildio

(1872)

Libes

(Bibl nat. Fonds celtic et basque n° 151)

A. Ym d

Fonds celtic et basque 151. - Escritura Santaco Ruth - en librua,
Latineti Ildio - balleraco euskerara D. Ignacio Galindez abade
Jarnac biotua 1872.

Mr. Antoine d'Abbadie Membre de l'Institut
(Abadia) Pies de

Hendaya

ambos dela page: Adista Ruth - Abbadie - ri D. J. G. - ec eta J. Y. A. - ac 1873-n.
26 p. in - 8° - a 2 col. (lat. et basq.)

Ruth - en librua Ildio - co Euskeran.

Liber Ruth.
Caput primum.

Elimelech cum uxore
et liberis ad terram Moab
vadit. Noemi cum Ruth in
Bethlehem revertitur.

1. In diebus unius iudicis,
quando iudices proerant facta
est fames in terra. Abiitque
homo de Bethlehem Juda, ut
peregrinaretur in regione
Moabitide cum uxore sua
ac duobus liberis.

2. Ipse vocabatur
Elimelech, et uxor eius Noemi:
et duo filii, alter Mahalon,
et alter Chelion, Ephrataei de

Ruthen librua.
Leneago lrua edo capitulua.

Elimelech bere emaste eta
semiecas Moab - eco lru aldera doa.
Noemi ostera Ruth - egas
Bethlehem - era biertuten da.

1. Tves baten demporan,
Tvesac agintarias sirela,
jaso san munduan gose - aldi
bat. Eta jaan san Bethleheme
Judatar gizon bat peregrinetara
Moab erieturantzza bere
emaste eta bere seme biyecas.

2. Senarra deituten
san Elimelech, eta bere emastia
Noemi; eta lruen seme biye
deituten siren, bata Mahalon,

Bethlehem Juda. Ingressaque
regionem Moabitidem, mo-
bantur ibi.

3. Et mortuus est Elimelech
maritus Noemi: remansitque
ipsa cum filiis

4. qui acceperunt
uxores Moabidas, quarum
una vocabatur Orpha, altera
vero Ruth. Manseruntque
ibi decem annis,

5. Et ambo mortui
sunt, Mahalon videlicet et
Chelion: remansitque
mulier orbata duobus
liberis ac marito.

6. Et surrexit ut
in patriam pergeret, cum
utraque nuru sua, de
regione Moabitide:
audierat enim quod
respetisset Dominus
populum suum, et
dedisset eis escas.

7. Egressa est
itaque de loco peregrinationis
suae, cum utraque nuru:
et jam in via revertendi

eta bestia Chelion, Ephrateos-
Juda Bethlemecoc. eta eldu
Sirianian Moabaco paisera,
bertan quelditu sirian bisten.

3. Eta il san Elimelech
Noemiren senara, eta
Noemi queratusan bere seme
bijecas.

4. Seinsuec escondu
sirian Moabitaco andracas,
isenes bata Orpha, eta
bestia Ruth: eta visi Sirian
bertan amar urtian.

5. Eta il sirian seme
bijec, an da, Mahalon, eta
Chelion; eta emastia quertu
san unmesurtz, bere senar,
eta bere seme bijec-gandic.

6. Eta jaqui san
bere evena bijecas, Moabaco
paragetic, ostera biurtuteco
bere ereinura, eutzun
elalaco, Jamac biurtu
situala beguiac euren
erivanha eta emon eutsela
janaria.

7. Usten eban
bere evena bijecas, bere
peleginasiusco leurtic, eta
bidian egitarian, biurtuteco

posita in terram Juda,
 8. Dixit ad eas: Ne
 in domum matris Vestrae,
 faciat vobiscum Dominus
 misericordiam, sicut fecistis
 cum mortuis et mecum.

9. Det vobis
 invivere requiem in domibus
 virorum, quos sortiturae
 estis. Et osculata est eas.
 quae elevata voce flere
 coeperunt,

10. Et dicere: Tecum
 peregrinamus ad populum tuum.

11. Quibus illa
 respondit: revertimini
 filiae meae, cur venitis
 mecum? num ultra habeo
 filios in utero meo, ut
 viros ex me sperare
 possitis?

12. Revertimini,
 filiae meae, et abite: jam
 enim senectute confecta
 sum, nec apta vinculo
 conjugali. Etiam si possem

Juda bere paragera,
 8. Esan enchies; juan
 satese senben amen
 ehetara. Jannac equindayela
 senbecas misericordia, senbec
 equidosuen modnan,
 illacas eta nigas.

9. Emon deisubela
 onquitatia descansua
 suertian tocanco jachubesan
 senaren ehetan: eta
 mun-equin situsan: Euec
 aetzamie boza, asi Sirian
 negares,

10. eta esaten;
 sengas batera juango gara
 senve erira.

11. Seintzubei
 erantzun entzuen berac,
 biortu saquides atzera,
 neure alabac. Setaco
 satose negas? Dancadas
 menturas neure sabelian
 seme quejaco icharoteco
 nigandiel senar queyago?

12. Biortu saite
 atzera, neure alabac, eta
 juan saite; bada oso
 atzostu nas, eta esnas
 gausa esontzaraco. Gar

11
hac nocte concipere, et
parere filios,

13. Si eos
expectare velitis, donec
crescant, et annos pubertates
impleant, antequam vetula
quam nubatis. Nolite,
quæso filie mee: quia
vestra angustia magis
me premit, et egressa
est manus Domini contra
me.

14. Elevatâ igitur
voce, rursim flere
ceperunt: Orpha osculata
est socrum, ac reversa
est: Ruth adhaesit sociis
sue.

15. Cui dixit
Noemi: Tu reversa est
cognata tua ad populum
Suum, et ad deos suos,
Vade cum ea.

16. Quæ
respondit: ne adverseris
mihi ut relinquam te et

gabian semiac artu eta equin
albanens bere;

13. Tcharon quæ
Rosue asi eta esconduteo
tempora artino, atzoturie
parauco saré, esconduec
isin bano lenago: Es, O
mure alavae; es ei-sube
quæ blango gansarie;
segaitie se seiben
atsacabiac queyetutendau
nervia, eta yangoicourein
escuba dago yaguirie newe
contra.

14. Eurac ordnan
altzaurie boza, asi sirian
baruro negarrez: Orphac
mun-equiten entzan bere
amaginnerrari eta biurtu
san. Baye Ruth alcartusan
bere amaginnerragas.

15. Noei Noemie
esan entzan; seure
cunetia biurtu da bere
errisa, eta bere
Jangoicoagana; yuan sates
bera-gas.

16. Ruthet erantzun
entzan: Es nei-su indaric
equin, su desamparetao, eta

abeam: quo cumque enim
perrexeris, pergam: et ubi
morata fueris, et ego pariter
morabor. Populus tuus
populus meus, et Deus tuus
Deus meus.

17. Que te terra
morientem suscepit, in ea
moriar: ibique locum
accipiam sepulturae. Haec
michi faciat Dominus, et
haec addat, si non sola
nos me et te separaverit.

18. Videns ergo Moësi
quod obstinato animo Ruth
decessisset secum pergere,
adversari noluit, nec ad
suos ultra reditum
persuadere:

19. Profectaque sunt
simul, et venerunt in
Bethlehem. Quibus urbem
ingressis, velox apud annos

juan nadin; segatic ce,
sil juaten saran lecura,
neu bere juangonas; eta
seu bisisarah lecuran, neu
bisiconas, seuve erriye
isingo da neuve erriye,
eta seuve Tangicoa
isingo da neuve Tangicoa.

17. Interetan
saran luvrian, anche
bertan neu bere ilgonas,
eta lecu beratan isingo
da neuve sepultura: au,
eta baño queyago
quindayela neugas
Jannac, eriyotzia espada,
beste gausoric seuganic
apartantes banau.

18. Tensiric
bada Moësic ain sala
andie Ruthen borondatic
eta beragas yuateco
guraria; es queyago
gurantzón contraquin;
es bere aleguinc, bere
artecetara yuateco.

19. eta urken enden
batera; eta eldy sirian
Bethlehemera: eta sartu
sirianeco ain laster urian,

fama pererebunt: dicebantque mulieres: Haec est illa Noëmi.

20. Quibus ait: Ne vocetis me Noëmi (id est pulchram) sed vocate me Mara (id est, amarâam) quia amaritudine valde replevit me Omnipotens.

21. Egressa sum plena, et vadam reduxit me Dominus. Cur ergo vocatis me Noëmi, quoniam Dominus humiliavit, et affixit Omnipotens?

22. Venit ergo Noëmi cum Ruth Moabitide nuru sua, de terra peregrinationis suae: ac reversa est in Bethlehem, quando primum hordea metebantur.

Capitulum II.

Ruth et Booz in agro Booz colligit

1. Erat autem virus Elimelech, consanguineus, homo

bertati sabaldu san lamia gente gusties artian: eta esaten Euden embrac: du da araco Noemi.

20. Seintzubei san entzan: Es neidesube ditu Noemi: (an da, ederra) ditu neisube Mara, (an da garratza:) Gustis-poderosoac garrastasmes betenabelaco.

21. Uten nendun beterie, eta bolbitan nas utzic: Segaitic bada dituten nosube Noemi, humildu nabenic Jarnac, eta afligidu nabenic gustis-poderosoac?

22. Eldu san bada Noemi Ruth Moabitaco bere errenagas peregrinacinos lurretic, eta biurtu san barru Bethlehemera, garagarren equitaldia eldu san demporaraco.

II^{er} Capitulum.

Ruth et Booz in solvan galburnae batzen ditur.

1. Eruan bada bere senar Elimelech sanac

7
potens, et magnarum opum,
nomine Booz.

2. Dixitque Ruth
Moabitris ad sororum suam:
Si iubes, vadam in
agrum, et colligam spicas,
quae fuerint manus
metentium, ubicumque
clementis in me patris
familias reperero gratiam.
Cui illa respondit: Vade
filia mea.

3. Abiit itaque
et colligebat spicas post
terga metentium. Dedit
autem ut ager ille
haberet dominum, nomine
Booz, qui erat de
cognatione Elimelech.

4. Et ecce, ipse
veniebat de Bethlehem,
dixitque messoribus:
Dominus vobiscum. Qui
responderunt ei: Benedicet
tibi Dominus.

5. Dixitque Booz

5
senide bar, quison altsua,
eta qustis abelatsa, Booz
deituteh zana.

2. eta esan entsan
Ruth Moabitarrac bere
amaginnarrari: Aginduten
banose, juango naz solora,
eta batulo dodaz equitaries
esuetatic jausten dresan
galburuac, mongura
aurkituten bot quresuen
carinna, neugas artu dajen
eruntia: eta berac
erantzun entsan: zuaz, newe
alabia.

3. Juan zan bada,
eta batuten zitusan
galburuac equitaries
ostetik: eta jazo zan a
solosaren janna Booz
erechos quizon Elimelechuen
senidia zala.

4. eta ona-emen
bera setores Bethlehem-etic,
eta esan entsan equiter
egozanai: Janna izin
dila zenbecaz, eta eruae
erantzun entsen: Jannac
bedeincatu zaijela.

5. eta esan entsan

juveni, qui messoribus praerat:
 Cujus est haec puella?

6. Cui respondit: Haec est
 Moabitidis, quae venit cum
 Noëmi de regione Moabitide,

7. Et rogavit ut
 spicas colligeret remanentes,
 sequens messorum vestigia, et
 de mare usque nunc stat
 in agro, et ne ad momentum
 quidem domum reversa est.

8. Et ait Booz ad
 Ruth: Audi filia, ne vadas
 in alterum agrum ad
 colligendum, nec recedas ab
 hoc loco: sed jungere puellis
 meis,

9. Et ubi messuerint,
 sequere. Mandavi enim pueris
 meis, ut nemo molestus sit
 tibi: sed etiam si sitieris, vade
 ad sarcinulas, et bibe aquas,
 de quibus et pueri bibunt,

10. Quae cadens in
 faciem suam et adorans super
 terram, dixit ad eum: Unde

Booz-ec equitarien buruzay
 equan gastiari:; Noina da
 rescatilla an?

6. Cñeri erantzun entsan:
 an da a Moabitarra; Moabaco
 paragetie etorri zan Noemigas,

7. Eta escari-equin
 eban latuteko zelaien gureatuten
 zirian galburuac, equitarien
 onarrac sequitas, eta goiseti
 ordu-an-artino dago soloan,
 eta mementu baten bere esta
 biurtu bere eckera.

8. Eta diño Booz-ec
 Ruth-eri: Entzu-iztu, alabia,
 ez zaterz juan beste inoen
 solora galburuac topetan, ez zaiterz
 apartatu lecu onetic: espada
 bazandu zaiterz neure otzainacaz,

9. Eta equiter-diarduen
 lecuon sequidu equizuz. Cegaiti
 ce emon deusiet ordenia nire
 morioei inoe galaso ez
 zakidazula; eta egarricie
 badancazu bere, juan zaiter
 maletara eta neure mutillac
 edater, daben ureti edairu.

10. Berac ordnan,
 arpeguiz honorario macurturic
 eta agor-umill equinic, estan

mibi hoc, ut invenirem gratiam
ante oculos tuos, et nosse me
dignareris peregrinam mulierem?

11. Cui ille respondit:

Nuntiata sunt mihi omnia,
que feceris Socru tuae
post mortem viri tui: et quod
reliqueris parentes tuos et
terram in qua nata es, et
Veneris ad populum, quem
antea nesciebas.

12. Reddat tibi

Dominus pro opere tuo, et
plenam mercedem recipias à
Domino Deo Israël, ad
quem Venisti, et sub cuius
confugisti alas.

13. Que ait: Inveni

gratiam apud oculos tuos
domine mi, qui consolatus es
me, et locutus es ad cor
anilla tuae, que non sum
similis unius puellarum
tuarum.

14. Dixitque ad

eam Booz: quando hora descendi

entsan: Nondic niri an-dichi-an
ankidutia gratia ceure bequietan,
eta zenc ni emacume anobis an
ezagutera dīnatzia?

11. Ceñeri ac erantzun

entsan: Esan denstiez zue
equin dozusan gauza gustiac
ceure amaquinarragas, ceure
senarra il zanie ona: eta ichi
dozuzala zence ceuidiac eta
jajo cinidan lura, eta etori
zariala len ezagututen ez
cendun erira.

12. Jannaac emon

deizula sarie ceure
equitadiacaz bardiñ, et zenc
artu daizula mesede oso bat
Israel-eco Jann Jaincoagandic,
nogara etori zara eta ceñen
egoplan ipini zara.

13. Berac esaten

dino: Ankitu dot gracia
zence bequietan, nene janna,
consolan nazgulaco eta
berba-equin dozulaco ceure
mirabi-onen biotzara, bada
ez naz aldentzeco zence
otzainen bategaz.

14. Eta esan entsan

Booz-ec: jateco ordua darian,

fuert, Veni huc, et comede
panem, et intenge bucellam
tuam in aceto. Sedit itaque
ad messorum latus, et
congressit polentam sibi,
comeditque et saturata est,
et tulit reliquias.

15. Atque inde
surrexit, ut spicas ex more
colligeret. Praecipit autem Booz
fueris suis, dicens: Etiamsi
vobiscum metere voluerit, ne
prohibeatis eam:

16. et de vestris
quoque manipulis proficite de
industria, et remanere permittite,
ut absque rubore colligat, et
colligentem, nemo eripiat.

17. Collegit ergo in
agro usque ad vesperam: et
quae collegerat virgā cadens
et excutens, invenit hordei
quasi ephi mensuram, id est,
tres modios.

18. Quos portans
reversa est in civitatem, et

etorri zaiter, ona, eta jan equizu
oguz, eta busti-equizu zenre
copanba ospin edo binagrian:
Zandi zan bada equitarien
aldera, eta artu-eban polenta-
zatia beretzat, eta jan eban, eta
bete ta ase zan, eta altzan
eban sobrau zana.

15. Eta jaki zan andie
batutera galburuac oi eban leguez.
Booz-ec ostera emon eutsen
ordenia bere otzeinai, esanic:
bera equiter-gure izan aren
cenezaz, ez egerue galaso:

16. Eta celen asanetati
bere bota ejozue apropos galburu
batzue, eta ichi-lizez bertan
queldi hurrian, cigitu —
itzan lotza-baric, eta inoe ez
cematu dajola batuten dituzarian.

17. Egon zan bada
galburuac kopetan sobrau
aratsalde-artian. eta batu
itusan galburuac makilla
bategaz joaz eta astinduric,
arkitu eban garagar ephi baten
neurria leguez, an da, inu
inillan-leguez.

18. Ac ernanaz, biurte
zan urra, eta erautsi eutsezan

ostendit socru suae : insuper protulit et dedit ei de reliquiis cibi sui, quo saturata fuerat.

19. Dixitque ei socrus sua : Ubi hodie collegisti, et ubi feisti opus? sit benedictus qui misertus est tui. Indicavitque ei apud quem fuisset operata: et nomen dixit viri, quod Booz vocaretur.

20. Cui respondit Noëmi: Benedictus sit à Domino: quoniam eandem gratiam, quam prebuerat viuis, servavit et mortuis. Rursumque ait: Propinquus noster est homo

21. Et Ruth, hoc quoque, inquit, præcipit mihi, ut tandem messoribus ejus jungerer, donec omnes segetes metuerentur.

22. Cui dixit socrus: Melius est, filie mea, ut cum puellis ejus exeam ad metendum, ne in alieno agro quisquam

bere amagüinarari: kuesaz-ganetic atrea ta emon eutsazan janaritia, a seta-gero ceukesan sobrac.

19. Eta esan eutsan bere amagüinarac: Non bildu dozu gaur eta non biar-egün dozu? Beheincatua izin dila cengaz misericordia euki dabeha. Eta agertu eutsan nogaz biar-egün eban: eta esan eutsan quizonen igena, Booz deitutey zala.

20. Ceneri erantzun eutsan Noemi-c: Benedicatu izin dila bere Jannagandic: bada biuecaz euki dabey maitaeria euki dau bere illacaz: quejete eutsay: quewe senidia da quizona.

21. Eta are esan eban Ruth-ec: Baita bere agüin du eutsan ni aimbeste demboragüino equitariecaz batzanduteco, garagaren equiteraldia amaitu artian.

22. Ceneri erantzun eutsay bere amagüinarac: Obeto da, nerue alabial jan zakidaz galbrua ce tojetan bere atzerien

12)

resistat tibi.

23. Juncta est itaque puellis Booz: et tandem cum eis messuit, donec hordea et triticum in horreis conderentur.

Caput III.

Beth ad pedes Booz dormit; sex modios hordei at eo accipit.

1. Postquam autem reversa est ad socrum suam, audivit ab ea: Filia mea, quoram tibi requiem, et providebo ut bene sit tibi.

2. Booz iste, cujus puellis in agro juncta es, propinquus noster est, et ac nocte aream hordei ventilat.

3. Lavare igitur, et ungere, et induere cultioribus vestimentis, et descende in aream. Non te videat homo, donec eorum potumque finierit.

artian, inoe galaso estayun beste inoen soban.

23. Alcartu zan bada Booz-en otzeineaz; eta batu zituzan galburuac euren artian aimeste temporan, troxetan garagarrae eta garija gorde cirah artino.

III^{en} Capitulo

Beth~~ee~~ Booz-en onen onduay lo-equitez dau: sei inillain garagar beragandic artutez dituz.

1. Eta quero biurta zarian bere amaginarraana, entsun eban beraganic: Neure alabia, neure toparico dentsut descansua eta egingo dot ondo zariala.

2. Ori-Booz-ori, cimen nescatillagaz sagoz batzanduric soban, da quere zenidia, eta gau onetan garbitutez dau garagarra bere larrinian.

3. Garbidu zitez bada, eta usaindu zite, eta inini-equitez cere jasteco onenac, eta joan zitez larritera. Densi ez zitezala quizon onec jan etatez.

4. Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum in quo dormiat: Veniesque et discoperies pallium, quo operitur a parte pedum, et projicies te, et ibi jacebis: ipse autem dicit tibi quid agere debeas.

5. Que respondit: Quidquid preceperis faciam.

6. Descenditque in aream, et fecit omnia que sibi imperaverat serus.

7. Cuiusque comedisset Booz, et bibisset, et factus esset hilarior, isetque ad dormiendum, juxta acerorum manipulorum, venit absconditè, et discoperto pallio a pedibus ejus, se projecit.

8. Et ecce, nocte jam mediâ exsavit homo, et conturbatus est: Viditque mulierem jacentem ad pedes suos,

9. et ait illi: quæ es?

Illaque respondit: Ego sum Ruth ancilla tua: exfande pallium tuum super formulam tuam, quia

edan amaitu ez dajan artian.

4. Eta lotara joan cedñian, ondo conter-eguiru lo-eguiten, dabey lecu: eta joango zara, ta atzaucozu oñen aldetic estaltzen dabey capia, eta bertan ichungo zara, eta engo zara: eta berac esango deutsu cer eguin biar dozun.

5. Berac erantzun eban: Agindutez, nozun gustia eguingot.

6. Eta joan zan Carinera, eta eguin eban amaginarac aginduz lutsan gustia.

7. Eta Booz jan eta edanda eta alegiagoturic, eta joanic lotara aspel-meta baten ondora, eldu zan Ruth isillie, eta altzauric cajia oñen aldetic, ichun zan bertan.

8. Eta on-luen araco gaberdian izurta zan quizona icaraturic eta itzelduric: eta icarsi eban andra bat echuric bere oñetara.

9. Eta esan eutsan: Nor zara? Eta berac erantzun eban: Nen naz Ruth, ceure mirabilia; zabaldu eguiru zere

propinquus es.

10. Et ille, Benedicta,
inquit, es à Domino filia,
et priorem misericordiam
posteriore superâsti: quia
non es secunda juvenes,
pauperes sive divites.

11. Noli ergo meture,
sed quidquid dixeris, mihi,
faciam tibi. Sicut enim omnis
populus, qui habitat intra
portas orbis mee, mulierem
te esse virtutis.

12. Nec absum me
propinquum, sed est alius me
propinquior.

13. Quiesce hac
nocte: et factò manè, si te
voluerit propinquitatis jure
retinere, bene res acta est:
sin autem ille noluerit, ego
te absque ulla dubitatione
suspiciam, vivit Dominus.
Domi usque manè.

14. Dominus itaque

capia zene mupfeco oven gâñian,
neme zenidia zariatalaco.

10. Eta berac esan
entsan: Bedincatia izan zaitez,
alabia, Jannaqaitic, cegaiti
ce oinzungo ontasundgar
lenengoa qoitu dozu: bada etzara
gaste probiez edo aberatsen
ohdoren ibilli.

11. Ez zaitez ba
bildurtu, cegaiti ce nic
ezingoa dot cengaz esater
denstazun gustia. Cegaiti ce
neme wien atez-barrure
bici dan erri gustieci badaki,
zu zariata birtutezco andria.

12. Ez dot uketaz, ni
nazala ceme cenidia; baie
dago beste bat nen bano
urcago dana.

13. Descansan
egizu gau onetan: eta eguna
argiduntian gure badan
queratu cengaz urcotasun -
escubidiegaitic, izin dila
ordu onian: baie berac quia
ez padan, neme dudo. barlic
artuco zaitez, bici da
Janna. Lo egizu gōsera-artē.

14. Lo-eguz eban bada

ad pedes ejus, usque ad noctis
abscessum. Surrexit itaque
antequam homines se
cognoscerent mutuo, et dixit
Booz: Cave nequis noverit
quod huc veneris

15. Et rursum, Expande,
inquit, pallium tuum quo
operiris, et tene utraque
manu. Quâ extendente, et
tenente, mensus est sex medios
hordei, et posuit super eam.
Que fortans, ingressa est
civitatem,

16. et venit ad socrum
suam. Que dixit ei: Quid
egisti filia? Narravitque ei
omnia, que sibi fecisset homo.

17. Et ait: ecce sex
medios hordei dedit mihi, et ait:
Nolo vacuam reverti ad socrum
tuam.

18. Dixitque Noëmi:
Expecta filia donec videamus
quem res exitum habeat; neque
enim cessabit homo nisi

bere bñetan garba pasan zan
artino. Eta jagui zan quizonac
alcar esagutu baño lenago,
eta esan entsan Booz-ec:
Aitu-izu, inoe jakin ez dajela
zu ona etori zariala.

15. Eta quietu entsan:
Sabaldu equizu sotian dacasun
ozala, eta esu biezoz ondo
oratu. Berac sabaldu eta
lursatu ezker, neurri cituan
sei inillan garagar, eta
inini citusan bere ganiay:
cinec emanax, sartu zan
urian,

16. Eta biurtu zan
bere amaquinarebana. Cinec
Itardu entsan: Cer da equiz
dozuna, alabia? Eta contau
entsan beragaz quizonac
equin eban justia.

17. Eta esan eban: on-
emey emon densteyan garagar sei
inillan; eta esan denst: Ertok
que biurtu zaitzala ceure
amaquinaregana esu utsecaz.

18. Eta Noëmic
esan entsan: Tchoisu, alabia,
icursi daigun artian ce
amaja dan gauz onec. Cegaiti

compleverit quod locutus est.

Caput IV.

Booz, cedente alio jura
propinquitatis, accipit Ruth
uxorem, ex qua genuit Obed
Avum David.

1. Ascendit ergo Booz
ad portam, et sedit ibi. Cumque
vidisset propinquum proterire,
de quo prius sermo habitus
est, dixit ad eum: Declina
paulisper, et sibe hic: Vocans
eum nomine suo. Qui
divertit et sedit.

2. Tollens autem
Booz decem viros de
senioribus civitatis, dixit ad
eos: Sedete hic,

3. Quibus
sedentibus, locutus est ad
propinquum: Partem agri
fratris nostri Elimelech
vendet Noemi, quae reversa
est de regione Moabitide.

ce quizon oriez da queldinco,
esan dabena oso-bete artino.

IV^{en} Capitulua.

Booz, beste urragoac civitasuna
lagatzen deutzala, esconduteg da
Ruth-egaz, eta danco beragandic
Obed David-en aitua.

1. Dgo zan bada
Booz atera, eta jarri zan bertan.
Eta icusirie pasetan cenidia,
ceinen gainian len berba-equin
dogu, idituteg deutzala
bere icenetie esan eutsan:
Eldu zatez ona denpora
afur baten, eta jarri zaitz
emen. Eldu zen a eta jarri
zen.

2. Eta arturic
Booz-ec amar quizon vico
zarrenac, esan eutsen: Jari
zaitz emen.

3. Eta beim jarri
ciran ostero, esan eutsan
bere cenidiari: Noemi
Moaba-co paragetie etorri
danac danco salduteco Elimelech
quere onajen lur-parte bat;

4. Quod audire te volui,
 et tibi dicere coram omnibus
 sedentibus, et majoribus natu
 de populo meo. Si vis possidere
 jure propinquitatis, eme, et
 posside: sin autem displicet
 tibi, hoc ipsum indica mihi,
 ut sciam quid facere debeam.
 Nullus enim est propinquus,
 excepto te, qui prior es; et
 me qui secundus sum. At ille
 respondit: ~~Ecce~~ agrum emam.

5. Cui dixit Booz:
 Quando emeris agrum de manu
 mulieris, Ruth quoque
 Moabitidem, que uxor
 defuncti fuit, debes acipere:
 ut suscites nomen propinqui
 tui in hereditate sua.

6. Qui respondit:
 Cedo juri propinquitatis:
 neque enim posteritatem
 familie mee delere debeo.
 Tu meo utere privilegio, quo
 me libenter carere profiteor.

4. Eta nai izan dot zue
 au jakin dauzula, eta zenu
 esatla emen. jarinic dagosan
 gustien aurrian, eta nene
 orrico anchinaco quizonen
 aurrian. Nai bozu cemetzah
 queratu cenetasunarey escuribidez
 erosi-eguzu eta guelditu zatez
 beragaz; ordia onetan
 atsequin, ez-fozu, ciaro adiraso
 nairu au beran, jakiteco er
 equin, biar dodan; cegarti ce
 ezdago beste cenideric espazara
 zu lehengoa zariana, eta neu
 bigarren nazana. Ac ba eranzun
 eban. Nene erositot soloa.

5. Eta Booz-ec esan
 eutsan: Noenuey soloa erosten
 dozun ain laster ezgondu biozu
 Ruth Moabitarragaz, cen
 defuntuen emastia zan;
 pistu dauzun ceme cenidiez
 isena bere cenipartian.

6. Beraz eranzun-eban,
 lagatzen dot cenetasunen
 escuribidea, cegarti ce nene
 familiey belarria ez dot amatan
 ber. Usan-eguzu zue nene
 esare, cin nic ezdotala jacie
 bertatic aitortzen dot.

7. Hic autem erat mos antiquus in Israel inter propinquos, ut si quando alter alteri suo juri cedebat, ut esset firma concessio, solvebat homo calcamentum suum, et dabat proximo suo. Hoc erat testimonium cessionis in Israel.

8. Dixit ergo propinquus suo Booz: Tolle calcamentum tuum. quod statim solvit de pede suo.

9. At ille majoribus natu, et universo populo, testes, vos, inquit, estis hodie, quod possederim omnia que fuerunt Elimelech, et Chelion, et Mahalon, tradente Noemi:

10. Et Ruth Moabitidem, uxorem Mahalon, in conjugium sumiserim, et suscitavi nomen defuncti in hereditate sua, ne vocabulum ejus de familia sua ac fratribus et populo deleatur. Vos, inquam, hujus rei testes estis.

11. Respondit omnis populus, qui erat in porta,

7. Izin zan Israel-en oitara anditaco bat aidiy artian, bai enen arteco latec besteganatzen elarian bere escuridia, bequez emonoria sendotzeco, kenduten eban arec bere zapatia, eta emoten entsan bere lagun urcoari. Au iziten zan Israel-en emonkisunaren testimoioa:

8. Esan entsan bada Booz-ec bere cenidiari. Kendu egizu zapatia edo onetacua. Eta berac puntuan kendu eban bere onetia.

9. Eta ac (Booz-ec) esan entsan agurai eta erico justiai: Ceuec zare gaur testiguac, celan neuganatzan ditudan Elimelech-en Chelion-en eta Mahalon-en ondasunac, ~~et Chelion-en eta Mahalon-en~~ emoten denstesala Noemi-c;

10. Eta artuten, dodala emastetzat Ruth Moabitana, Mahalon-en emastia izin zana, altzetaco bere senar-sanaren isena bere ondorenan, galdu ezteiten bere icna bere familiatic, anearrabatic, eta bere eritic. Queec, diñotsuet, zare jasoera onen testiguac.

11. Erantzun eban ate-albaran eguan, eric justiai eta aguriae:

et majores natu: Nos testes
sumus: faciat Dominus hanc
mulierem, que ingreditur
domum tuam, sicut Rachel
et Lia, que edificaverunt
domum Israël: ut sit exemplum
virtutis in Ephrata, et
habeat celebre nomen in
Bethleem:

12. Fiatque domus
tua, sicut domus Phares, +
quem Thamar peperit Jude,
de semine quod tibi dederit
Dominus ex hac puella.

13. Tulit itaque
Booz Ruth, et accepit uxorem:
ingressusque est ad eam, et
dedit illi Dominus ut
conceperet, et pareret filium.

14. Dixeruntque
mulieres ad Noemi: Benedictus
Dominus, qui non est passus
ut deficeret successor familie
tue, et vocaretur nomen ejus
in Israël.

15. Et habes qui
consolatur animam tuam, et
munkiat senectutem. De
mox enim tua natus est, que

Gu gara testigu: Tannac
equin dajela ceure eckian sartuten
dan emacime onegaz Rachel
eta Lia-gaz equin ebana,
ceintzuec edertu endey Israel-eco
eckia, izitico birtutezco isjillen
bat Ephrata-an, eta eukiteco
icen entzute andicoa—
Bethlehem-enen.

12. Eta ceure eckia
izin dila Phares-en eckia
lequez, Thamar-ec Jude-entzgat
sein-equin ebana, Tannac
nescatilla onegandic emon
daizun acitico.

13. Artu eban bada
Booz-ec Ruth, eta escondu zen
beragaz: eta beraganatu zan,
eta emon entsan Tannac
sena-sortu eta argitaratzia.

14. Eta esan entsien
emacimac Noemi-ri: Bedeincatua
izin dila Tanna, emon ez
dabelaco ondoren-bagaric zeure
familie queratzia, bere icena
entzuz daikitay Israel-en,

15. Eta euki
daizun nox consolau daizen,
ceure arimia eta manteniu
daizen zure sartzarua. Legaiti

te diligit: et multo tibi melior
est, quam si septem haberes
filios.

16. Susceptumque Noemi
puerum posuit in sinu suo
et nutricis ac genulae fungebatur
officio.

17. Vicinae autem
mulieres congratulantes ei,
et dicentes: Natus est filius
Noemi: Vocaverunt nomen eius
Obed: hic est pater Tsai, patris
David.

18. Haec sunt
generationes Phares: + Phares
genit Esron,

19. Esron genit
Aram, Aram genit
Aminadab,

20. Aminadab
genit Nahason, Nahason
genit Salmon,

21. Salmon genit
Booz, Booz genit Obad,

22. Obad genit

Ce jayo da ceure evēnatie,
cinec ametan zaitu, eta
cemetzat asozaz obeto da,
zaspī seme balenzquez bano.

16. Eta artarie
Noemi-c semia, imini eban
bere altzuan, eta equten eban
beragaz ana eta cengānaren
beergaja.

17. Anzoco emacumeac
ostera beragaz-batera posturie,
eta esanie; jayo jaco
Noemi-ri seme bak; deitu
entzies Obad; an da
Tsai-en guraso David-en
aitia.

18. Onec direz
Phares-en ~~sortu~~ quingaldiac:
Phares-ec sortu-eban Esron.

19. Esron-ec sortu
eban Aram, Aramac sortu
eban Aminadab,

20. Aminadab-ec
sortu eban Nahason,
Nahason-ec sortu eban
Salmon.

21. Salmon-ec
sortu eban Booz, Booz-ec
sortu eban Obad,

22. Obad-ec

